

КОНТЕНТ РОСІЙСЬКИХ ЗМІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ УКРАЇНИ

***Анотація.** Події кінця ХХ-початку ХХІ століття засвідчили актуальність та нагальну необхідність врахування інформаційного аспекту політики національної безпеки будь-якої країни, а особливо тих, які ведуть активну політику в цій сфері. Безумовна роль у цьому контексті відводиться США як державі, яка відіграє провідну роль у формуванні концептуальних і практичних підходів до інформаційного протиборства. Найбільш актуальною сьогодні залишається концепція мережно-центричних воєн (Network-Centric Warfare), яка в тій чи іншій мірі знайшла своє відображення у відповідних стратегіях багатьох країн світу. Послугується нею і Російська Федерація, чий «гібридний» сценарій можна розглядати як один з можливих варіантів практичної інтерпретації мережної війни.*

***Ключові слова:** «гібридна» війна, засоби масової інформації, РФ, Україна, інформаційний простір, інформаційна безпека.*

***Annotation.** Events of the late XX-early XXI century stressed urgency of the information aspects of the national security policy, especially for the countries, which have proactive foreign and security policy course. United States is a natural leader of the processes of the information warfare development and implementation. The Network-Centric Warfare (NCW) remains one of the latest concepts, reflected in the information strategies of different countries, Russian Federation among them. Russian «hybrid» scenario is one of the most efficient variation of the NCW concept.*

*здобувач кафедри політичних наук Рівненського державного гуманітарного університету

Key words: «hybrid» war, mass media, Russian Federation, Ukraine, information domain, information security.

Аннотация. События конца XX-начала XXI века доказали актуальность и необходимость учитывать информационный аспект политики национальной безопасности любой страны, особенно тех, которые ведут активную политику в этой сфере. Безусловно, лидирующую роль в этом контексте занимают Соединенные Штаты как страна, активно участвующая в разработке концептуальных и практических подходов в информационном противостоянии. Наиболее актуальной сегодня является концепция сете-центрических войн, в разной степени отраженная в соответствующих стратегиях разных стран. Использует ее и Российская Федерация, чей «гибридный» сценарий можно рассматривать как один из возможных вариантов практической имплементации сетевой войны.

Ключевые слова: «гибридная» война, средства массовой информации, РФ, Украина, информационное пространство, информационная безопасность.

Актуальність проблеми. Події кінця XX-початку XXI століття засвідчили актуальність та нагальну необхідність врахування інформаційного аспекту політики національної безпеки будь-якої країни, а особливо тих, які ведуть активну політику в цій сфері. Безумовна роль у цьому контексті відводиться США як державі, яка відіграє провідну роль у формуванні концептуальних і практичних підходів до інформаційного протистояння.

Найбільш актуальною сьогодні залишається концепція мережно-центричних воєн (Network-Centric Warfare), яка в тій чи іншій мірі знайшла своє відображення у відповідних стратегіях багатьох країн світу. Послугується нею і Російська Федерація, чий «гібридний» сценарій

можна розглядати як один з можливих варіантів практичної інтерпретації мережної війни.

Головною метою статі є аналіз змісту інформаційних повідомлень російських ЗМІ, поширюваних в українському медіа-просторі в контексті «гібридної» агресії РФ проти України.

Концепція мережі в концептуальних та практичних підходах до реалізації державної політики Сполучених Штатів Америки не є новою. Так, ще досвід «холодної війни» засвідчив дієвість одночасного застосування впливів, що їх здійснювали США на Радянський Союз у різних сферах суспільно-політичного життя, починаючи від політичної (свобода слова, плюралізм), військової (гонка озброєнь, програма «Зоряних війн»), економічної (конкуренція, вільний ринок, соціально орієнтоване виробництво), і закінчуючи культурною, соціальною сферами. Вплив по усіх вказаних напрямках здійснювався системно і взаємопов'язано, що свідчить про мережне бачення вказаних процесів. Результатом такого наступу «на всіх фронтах» стало політичне, економічне, військове, культурне виснаження й розпад СРСР. Надалі, особливо з розвитком інформаційно-комунікаційних технологій та з дедалі більшою актуалізацією інформаційної компоненти життя сучасного суспільства, мережні принципи набувають нового, еволюційного характеру.

Теорія війни обов'язково повинна враховувати нові джерела влади в суспільстві, взаємозв'язки між ними, а також методи практичного використання цих джерел в усіх видах військового протистояння, від операцій з підтримки миру, операцій стримування, упередження збройних зіткнень, до повноцінних інтенсивних конфліктів, а також від формування військового контингенту та протидії традиційним загрозам і до протистояння нерегулярним, стихійним та руйнівним загрозам.

Відмітною рисою мережного принципу є одночасне використання цілого ряду заходів військового, політичного, інформаційного тощо

характеру для досягнення поставленої задачі, на відміну від принципу «ієрархії» – послідовного використання сил та засобів з цією ж метою.

Основою МЦП як новітньої теорії війни є той факт, що влада походить від суспільства як такого та від його методів генерування влади та багатства, а також від того, що відбулося фундаментальне зрушення в джерелах такої влади від промислового виробництва до інформації. Такі зрушення можна порівняти хіба що з переходом від аграрного до індустріального суспільства. В індустріальну епоху земля все ще відгравала значну, але вже не провідну роль як джерело влади. В епоху інформації влада промисловості не втрачає своєї ваги, однак вона заміщується інформацією як найбільшим джерелом влади та багатства.

Значна кількість спроб збільшити мережно-центричні характеристики Збройних сил США фокусувалася на тактичному та оперативному рівнях війни. Однак важливість МЦП поширюється і на стратегічний рівень. Стратегія включає в себе рішення, що контролюють масштаб, хід та інтенсивність конфлікту. Як показала практика реалізації головної фази бойової операції «Свобода Іраку» (2003 рік), потенціал збройних сил в мережному середовищі дав першим цивільним посадовим особам держави широкий спектр опцій, недоступних за інших умов [4, с. 102].

Цю ж тенденцію продовжили і конфлікти в Грузії, Лівії, та в ситуації щодо АР Крим. Розгортання та участь у бойових операціях частин регулярної армії використовуються для посилення суто інформаційних кампаній. Особливе місце в цьому контексті належить останньому прикладу – Криму.

З боку Російської Федерації в Автономній республіці Крим мала місце *складна військово-політична операція з поширення власного контролю на територію іншої держави.*

З-поміж задіяних *активних учасників* цієї операції варто відзначити:

- Політичне керівництво РФ.

- Збройні сили РФ.
- Російські спецслужби.
- Проросійські сили в українському суспільстві і політикумі.

Спосіб та характер одночасного – «горизонтального», на відміну від більш традиційного «ієрархічного», – використання цих основних та багатьох інших допоміжних елементів, свідчить про мережний характер цієї операції.

РФ вдосконалила мережну концепцію, вдавшись до використання Збройних сил не як відповіді на вже розгорнуту інформаційну кампанію щодо Криму, а як привід для її розгортання. Це різко контрастує з практикою Сполучених Штатів, які завжди, хоча й з різною мірою ефективності, намагалися забезпечити відповідну інформаційну базу своїм діям, і одночасно вимагає максимального професіоналізму від усіх елементів системи інформаційного забезпечення таких дій.

Інформаційне забезпечення у сфері державної політики, хоча й не має єдино прийнятого визначення, загалом нерозривно пов'язане з поняттям управління складними соціальними системами, до яких, без сумніву, відноситься і держава.

Узагальнюючи наведені вище положення, запропонуємо власне визначення інформаційного забезпечення.

Отже, під *інформаційним забезпеченням* розуміється цілеспрямований процес вироблення інформації для створення надійних умов життєзабезпечення та функціонування системи і ефективного управління процесами в ній.

Таким чином, інформаційне забезпечення розглядатиметься нами двояко:

1. Як процес інформаційного забезпечення прийняття рішень.
2. Як процес інформаційного «супроводу» практичної реалізації прийнятих рішень [2, с. 10].

Необхідною умовою як інформаційного забезпечення в широкому сенсі, так і практичного застосування мережно-центричного протиборства, є оперування оперативною, адекватною ситуації інформацією. Оскільки МЦП концентрується в першу чергу на інформації та інформаційному полі, ця умова стає ще більш актуальною. Оцінюючи стратегічний рівень інформаційного забезпечення Іракської кампанії хоча б з позицій підтримки дій Антиіракської коаліції у 2003 році можна констатувати суттєвий програш на стратегічному рівні планування. Однією з головних причин такої ситуації було неадекватне використання Сполученими Штатами наявної інформації про володіння режимом С. Хусейна зброєю масового ураження.

Російський досвід в Криму свідчить про повторення тих же помилок, з однією суттєвою відмінністю: якщо США свого часу забезпечили собі «інформаційний привід» для військової кампанії заздалегідь, то РФ намагається зробити це «на ходу», максимально використовуючи кризові тенденції політичного, економічного та соціального буття України після подій Майдану.

Основні прорахунки інформаційно-психологічної кампанії РФ щодо АР Крим:

1. *Низька якість інформаційного супроводу військової акції*, як наслідок – низький психологічний вплив на тактичному і оперативному рівнях. Навіть оперативний рівень – психологічний вплив в першу чергу на власне населення, хоч і досить успішний, але така ситуація зумовлена, скоріше, соціально-психологічними особливостями російського суспільства – конформізм, закритість, ксенофобія тощо. Окремо слід відзначити вкрай неякісне, часто примітивно маніпулятивне висвітлення подій переважною більшістю російських ЗМІ. Це визнають навіть в самій Росії – так, Громадська колегія зі скарг на пресу у своєму рішенні №98 констатує, що телевізійні сюжети, зокрема, відомий ефір Д.Кисельова, побудовані «в логіці адаптації життя до пропагандистських шаблонів, що

підкріплюють підібраними кадрами «цільові» висновки ведучого, і вирізняються принизливо низькою якістю, розрахунком на нерозбірливість, невимогливість інформаційно залежної частини російського суспільства» [3].

2. *Слабка координація учасників цієї військово-політичної операції* – дії регулярної армії РФ повинні були бути підкріплені скоординованими провокаціями в Криму, відповідальність за які покладалася, очевидно, на російські спецслужби, а відповідні політичні заклики російського МЗС та інших політичних фігур повинні були знаходити відгук у визначених сегментах українського політикуму.

3. *Ригідність та шаблонність вибудованого сценарію* – навіть за обставин, коли логіка військових, політичних та інформаційних кроків в рамках операції була порушена, її учасники діяли виключно в рамках відпрацьованого алгоритму (наприклад, заяви колишнього Президента України В.Януковича на прес-конференціях, які чітко йшли в унісон заявам Президента РФ В.Путіна, але різко контрастували з об'єктивними обставинами як ситуації в Україні, так і, власне, з ходом подій).

Результатом цих та багатьох інших прорахунків інформаційної кампанії РФ став фактичний програш стратегічного і тактичного рівнів інформаційної кампанії, яскравим свідченням чого є практично однотайна негативна оцінка світовою спільнотою дій Росії стосовно України, та консолідована підтримка нашої держави у світі.

Відтак, ситуація, що склалася на фоні зазначених прорахунків, вимагає від керівництва РФ пошуку приводів для виправдання своїх дій, як dokonаних, так і запланованих.

Можливими *шляхами виходу для РФ* із такої ситуації на оперативному рівні можуть стати:

1. Відверті провокації з боку проросійських сил, інспіровані агентурними мережами та/або окремими агентами впливу російських спецслужб.

2. Підкуп та/або шантаж особового складу Збройних сил України. Розуміння фактичного програву вищих рівнів російської інформаційно-психологічної кампанії повинно стати основним стимулом для того, щоб не піддаватися на провокації з боку РФ, оскільки для неї це один з єдино можливих варіантів виправлення ситуації в інформаційній сфері, і, як наслідок, повернення до логіки вихідного сценарію.

Список використаних джерел

1. Девідсон Ф.Б. Война во Вьетнаме (1946-1975 гг.) / Филипп Б. Девідсон. – М. : Изографус, 2002. – 816 с.
2. Жовтенко Т.Г. Інформаційне забезпечення політики держави у боротьбі з міжнародним тероризмом: на прикладі США: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: спец. 21.01.01 «Національна безпека держави (політичні науки)» / Т.Г.Жовтенко. // Рада Національної безпеки і оборони України. Національний інститут проблем міжнародної безпеки. – Київ, 2010. – 22с.
3. Коллегия приняла решения по жалобам на Дмитрия Киселева, статью МК и программу НТВ «Враги народа» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.presscouncil.ru/index.php/novosti/3273-kollegiya-prinyala-resheniya-po-zhalobam-na-dmitriya-kiseleva-statyu-mk-i-programmu-ntv-vragi-naroda>.
4. Kolenda C. Transforming how we fight. A Conceptual Approach / Christopher D.Kolenda // Naval War College Review. – 2003. – Vol. LVI. – Spring. – №2. – P. 100–121.